

УДК 330.001.76

ЧЕЛОВАНЬ С.В.*

* Здобувач кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», e-mail: chelovan.sv@gmail.com

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета. Провести аналіз факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств шляхом обґрунтування комплексу заходів та на їх основі сформувати групи методів, які найбільш доцільно використовувати для зниження інноваційних ризиків. **Методика.** Для вирішення поставленої мети у роботі використано такі методи дослідження: експертне оцінювання (для узагальнення та аналізу факторів впливу на інноваційну діяльність підприємства), імітаційне моделювання. **Результати.** У роботі сформовано групи методів, які найбільш доцільно використовувати для зниження інноваційних ризиків. **Наукова новизна.** Запропоновано методи оцінки та управління інноваційними ризиками за допомогою ефективності інноваційних проєктів та фінансового стану підприємства. **Практична значимість.** Використання запропонованої методики дозволить керівництву при ухваленні рішення про вибір методу управління ризиком забезпечити його прийнятність для реалізації в виробництво і підвищення інноваційного потенціалу підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність; промислові підприємства; імітаційне моделювання; ризики; методи зниження

Постановка проблеми

Важливою умовою управління інноваційним ризиком промислових підприємств є впровадження та застосування комплексу заходів стратегічного, тактичного і оперативного характеру, що дозволить вирішувати існуючі проблеми управління ризиками та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Важливим елементом впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств є обґрунтування комплексу заходів та на їх основі формування групи методів, які найбільш доцільно використовувати для зниження інноваційних ризиків. Адже правильне визначення ключових факторів впливу являється найпершим кроком до ефективного управління ризиками при здійсненні інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств займалась значна кількість вітчизняних вчених-економістів, таких як Д. М. Стеченко, Б. Ф. Заблоцький, М. А. Йохна, В. В. Стадник, Т. А. Ісмаїлов, Г. С. Гамід, В. А. Василенко та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є аналіз факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств шляхом обґрунтування комплексу заходів та на їх основі сформувати групи методів, які найбільш доцільно використовувати для зниження інноваційних ризиків

Виклад основного матеріалу

Наявність ризиків обумовлює об'єктивну необхідність управління ними. Управління ризиками складається, як правило, в ухиленні від ризику; якщо це неможливо, то - в розробці заходів по мінімізації його величини або наслідків. Мета управління ризиками в загальному вигляді визначається як забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища і мінімізація можливих фінансово-економічних втрат внаслідок настання конкретного ризикового події при реалізації інновацій. Враховуючи те, що розраховані показники, що характеризують інноваційний ризик, відповідають нормативним значенням, слід

зробити висновок щодо прийнятності інноваційного проекту для реалізації. Реалізація такого проекту забезпечує отримання підприємством запланованих вигід і збільшення його інноваційного потенціалу. Якщо в ході аналізу зроблено висновок про те, що великий рівень ризику робить проект неприйнятним, слід або відмовитися від реалізації проекту, або (якщо реалізація проекту є досить пріоритетною) здійснити заходи з управління ризиком, спрямовані на зниження ризику або ухилення від нього. Успішна реалізація заходів з управління інноваційним ризиком забезпечує отримання запланованих показників по проекту і його позитивний вплив на інноваційний потенціал підприємства.

Під управлінням інноваційним ризиком слід розуміти комплекс заходів стратегічного, тактичного і оперативного характеру, спрямованих на процес інноваційної діяльності та мають на меті зведення можливих ризиків до нуля або ж мінімізацію їх негативного впливу на кінцевий результат інновацій в разі неможливості повного уникнення ризику.

Завданнями управління інноваційними ризиками з метою збільшення інноваційного потенціалу підприємства повинні бути:

на оперативному рівні:

- 1) виявлення потенційних ризиків, ймовірності виникнення і можливих наслідків їх прояву;
- 2) виявлення основних джерел виникнення ризику;

на тактичному рівні:

- 1) уникнення ризиків;
- 2) мінімізація можливості прояву кожного можливого виду ризику;
- 3) зниження негативних наслідків прояву ризиків;

на стратегічному рівні:

- 1) збереження стійкого фінансового стану підприємства;
- 2) досягнення бажаного результату інноваційної діяльності;
- 3) збільшення інноваційного потенціалу підприємства.

Рішення поставлених завдань забезпечується за допомогою методів управління ризиками. В економічній літературі представлено безліч підходів до управління ризиками на підприємстві. Це дозволяє зробити висновок про те, що існує безліч поглядів на питання методичного

забезпечення процесу управління інноваційним ризиком. У деяких випадках одного й того ж за економічним змістом методу різними авторами даються різні назви, що не забезпечує ясності у виборі адекватного методу управління (зниження) ризику в кожному конкретному випадку [4].

Вплинути на дію об'єктивних чинників неможливо, так само як і передбачити час і можливість прояву чистих ризиків. Виняток в деякій мірі становить виробничий ризик, оскільки підприємство може забезпечити безпечні умови роботи шляхом дотримання правил і техніки безпеки, належного контролю за станом обладнання, його своєчасної діагностики та ремонту.

Тому в сучасних умовах підприємствам слід приділяти особливу увагу аналізу та управління такими видами ризиків: кредитний, процентний, валютний, виробничий (в тій його частині, яка залежить від дій самого підприємства), ризик ліквідності [2].

Для управління ризиками, з якими найчастіше стикаються підприємства при здійсненні інноваційної діяльності та які найбільш часто виступають як прояв інноваційного ризику - виробничим, кредитним, процентним, валютним ризиком і ризиком ліквідності - слід застосовувати такі інструменти управління ризиками [3]:

- 1) самострахування - шляхом створення резервів для покриття можливих збитків;
- 2) лімітування - через встановлення лімітів на здійснення найбільш ризикових операцій;
- 3) диверсифікація - шляхом розподілу наявних ресурсів між активами за тими напрямками, ймовірність настання збитків за якими менше, ніж за альтернативним;
- 4) комбінація розглянутих вище методів.

Аналізуючи викладений вище матеріал, слід виділити такі групи методів, які найбільш доцільно використовувати для зниження інноваційних ризиків [1]:

- 1) група методів, використання яких передбачає залучення інструментів і ресурсів для зниження ступеня ризику або його негативного впливу на кінцевий результат із зовнішнього оточення підприємства;
- 2) група методів, використання яких можливе за рахунок використання внутрішніх ресурсів та інструментів, що знаходяться в розпорядженні самого підприємства.

До групи першої методів слід віднести такі:

1) страхування (передача відповідальності на сторону, наприклад, страхової компанії) - метод зниження ризику шляхом перетворення випадкових збитків у відносно невеликі або разові витрати [6, с. 88];

2) розподіл ризику між декількома учасниками - є різновидом страхування, при якому можливий збиток розподіляється між кількома учасниками таким чином, що можливі втрати кожного з учасників відносно невеликі [7];

3) утримання ризику шляхом передачі відповідальності інвестору.

До другої групи методів слід віднести такі:

1) самострахування (резервування коштів), прийняття ризику на себе - створення підприємством, які планують реалізацію інновацій, цільового резервного фонду для покриття можливих збитків при реалізації проекту;

2) запобігання ризикам, відмова від ризиків шляхом відмови від ризикованого напрямки діяльності, ризикованого джерела фінансування, ненадійних партнерів і постачальників і т. д.;

3) збір додаткової інформації для розробки заходів щодо зниження ступеня і розміру ризику, попередження ризику, а також встановлення допустимого (прийняттого) розміру ризику;

4) компенсація - припускає використання методів стратегічного планування діяльності, планування зовнішньоекономічної ситуації, моніторингу соціально-економічного та правового середовища, активного маркетингу з метою формування потенційного попиту на

планований до виробництва інноваційний продукт;

5) диверсифікація ризиків - передбачає вкладення коштів в два і більше альтернативних проектів таким чином, щоб втрати по одному проекту були компенсовані прибутком за іншими проектами, що, в кінцевому підсумку, призводить до зниження можливих збитків.

Дані методи, щоб забезпечити зниження інноваційних ризиків, слід використовувати на оперативному, тактичному і стратегічному рівнях реалізації інновацій. Деякі з методів можуть застосовуватися на кожному рівні управління інноваційним ризиком [5].

Висновки

В результаті проведеного дослідження можна виявити, що сутність методичного підходу для оцінки та управління інноваційними ризиками полягає в безперервному аналізі величини інноваційного ризику за допомогою традиційних методів оцінки ризику, ефективності інноваційних проектів та фінансового стану підприємства, методів імітаційного моделювання.

Отримані результати аналізу інноваційних ризиків служать підставою при ухваленні рішення про вибір методу управління ризиком для того, щоб забезпечити його прийнятність для реалізації в виробництво і підвищення інноваційного потенціалу підприємства. Якщо управління інноваційним ризиком не забезпечить його зниження до прийняттого рівня, підприємство відмовляється від реалізації такого інноваційного проекту, запобігаючи тим самим збитки і ймовірність зниження свого інноваційного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / В. О. Василенко, В. Г. Шматько. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
2. Липсиц И. В. Инвестиционный проект : методы подготовки и анализа: учебно-справочное пособие / И. В. Липсиц, В. В. Косов. – М. : БЕК, 1996. – 304 с.
3. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : Навч. посіб. – К. : Вища шк., 2002. – 254 с.
4. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберг, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1994. – 701 с.
5. Гольдштейн Я. Г. Инновационный менеджмент : Учеб. пособ. / Я. Г. Гольдштейн. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 1998. – 132 с.
6. Риск-анализ инвестиционного проекта: учебник для вузов / Под ред. М. В. Грачёвой. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 351 с.
7. Витлинский В. В. Рискология в экономике и предпринимательстве: Монография / В. В. Витлинский, Г. И. Великоиваненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 293 с.

ЧЕЛОВАНЬ С.В.*

* Соискатель кафедры учета и аудита ГВУЗ «Приазовский государственный технический университет», e-mail: chelovan.sv@gmail.com

МЕТОДЫ И ИНСТРУМЕНТЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Цель. Провести анализ факторов влияния на инновационную деятельность промышленных предприятий путем обоснования комплекса мер и на их основе сформировать группы методов, которые наиболее целесообразно использовать для снижения инновационных рисков. **Методика.** Для решения поставленной цели в работе использованы следующие методы исследования: экспертное оценивание (для обобщения и анализа факторов влияния на инновационную деятельность предприятия). **Результаты.** В работе сформированы группы методов, которые наиболее целесообразно использовать для снижения инновационных рисков. **Научная новизна.** Предложены методы оценки и управления инновационными рисками с помощью эффективности инновационных проектов и финансового состояния предприятия, методов имитационного моделирования. **Практическая значимость.** Использование предложенной методики позволит руководству при принятии решения о выборе метода управления риском обеспечить его приемлемость для реализации в производство и повышение инновационного потенциала предприятия.

Ключевые слова: инновационная деятельность; промышленное предприятия; имитационное моделирование; риски; методы снижения.

SVETLANA CHELOVAN*

*Applicant of the Department "Accounting and Audit", SHEE "Priazovsky State Technical University", e-mail: chelovan.sv@gmail.com,

METHODS AND TOOLS OF RISK MANAGEMENT IN CARRYING OUT INNOVATIVE ACTIVITY

Goal. Conduct an analysis of the factors influencing the innovation activity of industrial enterprises by justifying a set of measures and on this basis to form groups of methods that are most appropriate to use to reduce innovation risks. **Method.** To solve this goal, the following research methods were used in the work: expert evaluation (to summarize and analyze the factors of influence on the innovation activity of the enterprise), simulation modeling. **Results.** There are groups of methods that are most appropriate to use to reduce innovation risks. **Scientific novelty.** Methods of estimation and management of innovative risks by means of efficiency of innovative projects and financial condition of the enterprise, methods of imitation modeling are offered. **Practical importance.** The use of the proposed methodology will allow management to make a decision on the choice of risk management method to ensure its acceptability for implementation in the production and increase the innovative potential of the enterprise.

Keywords: innovative activity; industrial enterprises; simulation modeling; risks; reduction methods.

REFERENCES

1. Vasilenko V. O. (2003) *Innovatsiyiny menedzhment: Navchalnyy posibnik [Innovation Management: A textbook]*. Kyiv: TsUL, FenIks. [in Ukrainian];
2. Lipsits I. V. (1996) *Investitsionnyy projekt : metodyi podgotovki i analiza: uchebno-spravochnoe posobie [Investment project: methods of preparation and analysis: study guide]* Moscow: BEK. [in Russian]
3. Stechenko D.M. (2002) *Innovatsiyini formi regionalnogo rozvitku [Innovative forms of regional development]* Kyiv: Vischa shk. [in Ukrainian]
4. Meskon M. H. (1994) *Osnovyi menedzhmenta [Management Basics]* Moscow: Delo. [in Russian]
5. Goldshteyn Ya. G. (1998) *Innovatsionnyy menedzhment [Innovation Management: A textbook]*. Taganrog: Izd-vo TRTU. [in Russian]
6. Grachyova M. (Eds.). (2001) *Risk-analiz investitsionnogo proekta [Risk analysis of an investment project]*. Moscow: YuNITI-DANA. [in Russian]
7. Vitlinskiy V., & Velikoivanenko G. (2004) *Riskologiya v ekonomike i predprinimatelstve [Riskology in economics and entrepreneurship]*. – Kyiv: KNEU. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 17.04.2020

Received: 17 April 2020